

ACTA MVSEI APVLENSIS

APULUM LX

series *ARCHAEOLOGICA ET ANTHROPOLOGICA*

Fondator

ION BERCIU

Editor

GABRIEL TIBERIU RUSTOIU

Colegiul editorial:

RADU ARDEVAN - Universitatea „Babeş-Bolyai”, Cluj-Napoca

NIKOLAUS BOROFFKA - Deutsches Archäologisches Institut, Berlin

HORIA ION CIUGUDEAN - Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia

SORIN NEMETI - Universitatea „Babeş-Bolyai”, Cluj-Napoca

CHRISTOPHER F. E. PARE - Universitatea „Johannes Gutenberg”, Mainz

ZENO KARL PINTER - Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu

CRISTIAN IOAN POPA - Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia

FLORIAN MATEI-POPESCU - Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”,
București

IOAN CAROL OPRÎȘ - Universitatea București

AUREL RUSTOIU - Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca

CRISTIAN SCHUSTER - Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București

VOLKER WOLLMANN - Obrigheim

Colegiul de redacție:

RADU OTA - redactor șef

CRISTINEL FÂNTÂNEANU - secretar de redacție

SIDONIA PETRONELA OLEA - membru

ADINA BOGDAN - membru

GEORGE VALENTIN BOUNEGRU - membru

CRISTIAN TITUS FLORESCU - membru

ILIE LASCU - membru

ANCA TIMOFAN - membru

Adresa de corespondență:

MUZEUL NAȚIONAL AL UNIRII ALBA IULIA

510010 ALBA IULIA

Str. Mihai Viteazul, 12-14

Tel. 0258/813300

Mailing address:

MUZEUL NAȚIONAL AL UNIRII ALBA IULIA

RO – 510010 ALBA IULIA

12-14, Mihai Viteazul St.

Tel. (+40) (258) 813300

www.revista-apulum.ro; www.mnuai.ro

© 2023 MUZEUL NAȚIONAL AL UNIRII ALBA IULIA

ISSN – 1013-428X

ISSN – 2247 – 8701

ISSN-L – 2247 – 8701

ACTA MVSEI APVLENSIS

APVLVM

LX

series *ARCHAEOLOGICA ET ANTHROPOLOGICA*

ALBA IULIA

MMXXIII

Tehnoredactare: RADU OTA

Traducerea și verificarea textelor în limba engleză: ADINA BOGDAN

Corectură: IOANA-DANIELA TRIF

Autorii își asumă întreaga răspundere pentru conținutul studiilor

Materialele nepublicate nu se restituie autorilor

S U M A R

CONTENTS – SOMMAIRE – INHALT

RADU OTA, Fondarea anuarului Apulum/Creation of Apulum Yearbook.....	IX
VOLKER WOLLMANN, RADU OTA, GEORGE VALENTIN BOUNEGRU, La ceas aniversar – Ion Berciu, fondatorul anuarului Apulum. Corespondență Ion Berciu – Volker Wollmann.....	XXI

STUDII ȘI ARTICOLE – STUDIES AND ARTICLES

ARHEOLOGIE & ANTROPOLOGIE

MIHAELA-MARIA BARBU, MIHAI GLIGOR, Materialul litic cioplit eneolitic din situl de la Petrești – <i>Groapa Galbenă</i> (jud. Alba) <i>Eneolithic Carved Lithic Material from Petrești - Groapa Galbenă Site (Alba County).....</i>	1
MIHAELA-MARIA BARBU, IOSIF VASILE FERENCZ, Materialul litic cioplit aparținând culturii Coțofeni din situl de la Alun – Terasa Dacică 1 <i>Knapped Lithic Material Belonging to the Coțofeni Culture from Alun Site – Terasa Dacică 1.....</i>	33
CAROL KACSÓ, Obiective și descoperiri din epoca bronzului de la Călinești - Maramureș <i>Bronzezeitliche Funde und Befunde aus Călinești – Maramureș... 45</i>	45
ILIE LASCU, Descoperiri din bronzul târziu de la Pianu de Jos – <i>Câmpu de Mijloc</i> <i>Late Bronze Finds from Pianu de Jos – Câmpu de Mijloc.....</i>	67
NIKOLAUS BOROFFKA, HORIA CIUGUDEAN, SVEND HANSEN, Teleac – 70 Years from the First Discovery. <i>Macedonian Bronzes from the Research in 2010-2011</i> <i>Teleac – la 70 de ani de la prima descoperire. Bronzuri</i>	

	<i>macedonene din cercetările anilor 2010-2011.....</i>	89
GABRIEL BĂLAN, ADRIAN BOLOG, CRISTIAN DIMA, SILVIU POPA, DANIEL TENTIȘ, ANDREI SOFICARU, Morminte din prima epocă a fierului descoperite la Gelmar (jud. Hunedoara)		
	<i>Early Iron Age Burials Discovered at Gelmar (Hunedoara County).....</i>	129
MARIANA EGRI, ANDREEA DRĂGAN, AUREL RUSTOIU, ADRIAN CĂTĂLIN CĂSĂLEAN, MARINA MUSTEAȚĂ, GABRIEL TIBERIU RUSTOIU, Settlement and Land-Use Patterns in the Surroundings of the Iron Age Cemeteries at Sâncraia – Darvas (Alba County)		
	<i>Modele de organizare a așezărilor și de exploatare a teritoriului în arealul necropolelor din epoca fierului de la Sâncraia – Darvas (jud. Alba).....</i>	157
AUREL RUSTOIU, Commentaria archaeologica et historica (VI) 1. Comentarii cu privire la o istorie a Daciei preromane schițată de Karl Strobel 2. Din nou despre „hambarele dacice” de la Grădiștea de Munte (jud. Hunedoara)		
	<i>Commentaria archaeologica et historica (VI) 1. Comments Regarding the History of pre-Roman Dacia that Was Proposed by Karl Strobel 2. Once Again about the Dacian Granaries from Grădiștea de Munte (Hunedoara County).....</i>	193
DAN GEORGE ANGHEL, Olăritul la Apulum - ateliere, inventar tehnologic și produsele ceramice specifice		
	<i>Pottery at Apulum – Workshops, Technological Inventory and Specific Ceramics Products.....</i>	235
LUCIANA NEDELEA, A Statistical Analysis of the Roman Pottery Discovered within the Perimeter of the Porta decumana Pertaining to the Potaissa Legionary Fortress		
	<i>O analiză statistică a ceramicii romane descoperite în perimetrul porții decumana aparținând castrului roman Potaissa.....</i>	299
LIVIU PETCULESCU, Roman Military Equipment from Stolniceni (Râmnicu Vâlcea Town)		
	<i>Echipamentul militar roman de la Stolniceni (orașul Râmnicu Vâlcea).....</i>	319
SORIN COCIȘ, VLAD-ANDREI LĂZĂRESCU, MARIUS-MIHAI CIUTĂ, Fibule pierdute – fibule regăsite. Cazul Alba Iulia		
	<i>Lost Brooches-Found Brooches. Alba Iulia Case</i>	339
ERGÜN LAFLI, MARTIN HENIG, Some Hellenistic and Roman Engraved Gemstones from Nicomedia and Bithynia (North-Western Marmara)		

	<i>Câteva geme elenistice și romane din Nicomendia și Bithynia (nord-vestul Mării Marmara).....</i>	387
ANA-CRISTINA HAMAT, HOREA POP, Două inele de bronz cu gemă, descoperite la Șimleu Silvaniei	<i>Two Bronze Rings with a Gem, Discovered at Șimleu Silvaniei</i>	405
MARIA NOUSSIS, Late Antique Triconch Churches in the Roman Province of Ancient Epirus	<i>Bisericile în plan triconc din epoca antichității târzii din provincia romană a Epirului.....</i>	419
CĂLIN COSMA, Obiect de paradă descoperit în cimitirul avar de la Șpălnaca (jud. Alba). Artefact unicat în arheologia avară din Transilvania	<i>A Parade Object Discovered in the Avar Cemetery from Șpălnaca (Alba County). Unique Artifact in Avar Archaeology from Transylvania</i>	433
GEORGE VALENTIN BOUNEGRU, OVIDIU-MAXIM OARGĂ, Un tezaur monetar din secolul al XII-lea descoperit la Cetatea de Baltă (jud. Alba)	<i>A Monetary Hoard from the 12th Century Discovered at Cetatea de Baltă (Alba County).....</i>	445

VARIA

FÁBIÁN ISTVÁN, Colecțiile școlilor mureșene din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și din secolul al XX-lea	<i>The Collections of the Mureș County's Schools in the Second Half of the 19th Century and the 20th Century.....</i>	455
---	---	-----

RESTAURARE – CONSERVARE – INVESTIGAȚII **RESTORATION – CONSERVATION – INVESTIGATIONS**

SORIN ȘERBAN, O nouă tehnică de punere în valoare a unui vas <i>terra sigillata</i> cu decor în relief descoperit la Alba Iulia	<i>A New Technique for the Valorisation of a Terra Sigillata Vessel with Relief Decoration Discovered at Alba Iulia.....</i>	465
SIDONIA PETRONELA OLEA, Tehnici de curățare în restaurarea unei statui romane din piatră din colecția Muzeului		

Municipal „Ioan Raica” din Sebeș <i>Cleaning Techniques in the Restoration of a Roman Stone Statue from the Collection of the „Ioan Raica” Municipal Museum in Sebeș.....</i>	473
--	-----

RECENZII ȘI NOTE DE LECTURĂ

REVIEWS AND READER'S NOTES

RADU OTA, Rada Varga, <i>Microistorii din Dacia Romană</i> , Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2022, 131 pagini, 9 ilustrații alb-negru și color.....	487
GEORGE BOUNEGRU, Oana Tutilă, <i>Bijuterii romane din aur din colecțiile Muzeului Civilizației Dacice și Romane</i> , Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2022, 74 pagini.....	491

COMEMORARE

COMMEMORATION

SABIN ADRIAN LUCA, Omagiu regretatului profesor Iuliu Adrian Paul/ Homage to the Late Professor Iuliu Adrian Paul (1930-2009).....	493
Lista autorilor.....	499

OMAGIU REGRETATULUI PROFESOR IULIU ADRIAN PAUL (1930-2009)

Regretatul profesor sibian, Iuliu Adrian Paul, a fost un creator de instituții și modelator de personalități toată viața. Absolvent al Universității „Babeș Bolyai” din Cluj-Napoca, Facultatea de Istorie¹, a avut șansa, foarte de timpuriu, să fie colegul unui alt mare arheolog român, Nicolae Vlăssă². De la bun început, regretatul Profesor a muncit pentru remodelarea părții de istorie antică și arheologie preistorică a Muzeului Brukenthal (astăzi Muzeul Național Brukenthal, Muzeul de Istorie – *Casa Altemberger*).

Am avut șansa să-l cunosc personal în 1988, să particip alături de domnia sa la șantierul Tărtăria - *Gura Luncii*, din anul 1989, și să fiu provocat spre a participa la remodelarea noii universități sibiene, ca lector, o dată cu anul 1991. Atunci am ajuns și *asistent* al domniei sale. O dată cu parcurgerea examenului din 1992, la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, Facultatea de Istorie-Filosofie, mi-am început cariera universitară, care continuă și astăzi, la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu. Odată cu același an, m-am transferat cu doctoratul de la regretatul Academician Alexandru Vulpe la regretatul Profesor Iuliu Adrian Paul, ajuns și rector al Universității „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, prim rector și fondator al acestei instituții de învățământ superior. Conducerea de doctorat o obținuse la universitatea clujeană, iar eu am absolvit acest ciclu sub conducerea domniei sale la aceeași univeristate (1995).

Timpul trecea, cum este și firesc, și, odată cu vârsta, a început să se înfiripe în mine ideea de a cinsti cât mai multe personalități care și-au adus contribuția la propășirea culturală a centrului istoric, administrativ și academic Sibiu. Am profitat de sărbătorirea a 100 de ani de la Marea Unire din anul 1918, am propus un program de mobilare cu semibusturi a trei curți aflate în principalele trei sedii de muzee din cadrul Muzeului Național Brukenthal; o comisie interministerială a Guvernului României a selectat proiectul nostru, astfel că am inaugurat primele 12 semibusturi, la sfârșitul anului 2018. Proiectul aprobat era și este viu. El propunea ca să fie completat cu alte 12 semibusturi ce vor fi realizate prin obținerea de fonduri proprii ale muzeului pomenit.

Datoria morală pe care am acumulat-o de-a lungul timpului vizavi de profesorul sibian Iuliu Adrian Paul a făcut, profitând și de bunăvoința sculptorului – restaurator Mihai Iancovescu Rudeanu, care a realizat semibustul

¹ Pentru amănunte ale personalității sale, vezi: Luca 2016, p. 31-34.

² Pentru amănunte ale personalității sale, vezi: *Ibidem*, p. 13-16.

(Foto 1-2) și l-a donat Muzeului Național Brukenthal, să avem în curtea Muzeului de Istorie - *Casa Altemberger* încă un bust al unei personalități exemplare pentru cultura sibiană.

În mod firesc, manageriatul meu la conducerea muzeului sibian s-a terminat după 15 ani și jumătate, în 19 septembrie 2022, și mi-am continuat activitatea la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu. În mod nefiresc, semibusturile care mobilau curtea (Foto 3), după un proiect aprobat de Guvernul României, la nici două săptămâni după plecarea mea, au fost împrăștiate în diverse locuri. Prin această împrăștiere își pierde de fapt mesajul inițial. Deci Profesorul³ onorat de mine prin acest gest stă astăzi lipit de clădirea Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului Sibiu. Asta este istoria!

Să-i fie țărâna ușoară!

³ *Idem* 2010, p. 7-10.

HOMAGE TO THE LATE PROFESSOR IULIU ADRIAN PAUL (1930-2009)

The late professor Iuliu Adrian Paul from Sibiu was a creator of institutions and shaper of personalities all his life. A graduate of the “Babeş-Bolyai” University of Cluj-Napoca, Faculty of History¹, he had the chance, very early, to be a colleague of another great Romanian archaeologist, Nicolae Vlassa². From the very beginning, the late Professor worked for the remodeling of the ancient history and prehistoric archaeology part of the Brukenthal Museum (today Brukenthal National Museum, History Museum – *Altemberger House*).

I had the chance to meet him personally in 1988, to participate with him at the Tărtăria - *Gura Luncii* site in 1989 and to be challenged to participate in the remodelling of the new Sibiu university as a lecturer, since 1991. Then I also became his *assistant*. Since I passed the exam from 1992 at “Babeş-Bolyai” University from Cluj-Napoca, Faculty of History-Philosophy, I started my university career which continues today at “Lucian Blaga” University of Sibiu. In the same year, I transferred my doctorate from the late Academician Alexandru Vulpe to the late Professor Iuliu Adrian Paul, who also became rector of the “1 Decembrie 1918” University of Alba Iulia, first rector and founder of this higher education institution. He obtained his doctorate at the University of Cluj, and I graduated under his direction at the same university (1995).

Time passed, as is natural, and with age, the idea of honoring as many personalities as possible who contributed to the cultural progress of the historical, administrative and academic center of Sibiu began to root in me. We took advantage of the celebration of the 100th anniversary of the Great Union in 1918, we proposed a furnishing program with half-busts of three courtyards located in the main three museums of the Brukenthal National Museum; an interministerial commission of the Government of Romania selected our project so we inaugurated the first 12 busts at the end of 2018. The approved project was alive and is alive. It proposed to be complete, another 12 half-busts to be made by obtaining the museum’s own funds.

The moral debt that I have accumulated over time towards the Professor Iuliu Adrian Paul from Sibiu did, also taking advantage of the goodwill of the sculptor – restorer Mihai Iancovescu Rudeanu who made the half-bust (**Photo 1-2**) and donated to the Brukenthal National Museum, to have in the yard of the

¹ For details of his personality, see: Luca 2016, p. 31-34.

² For details of his personality, see: *Ibidem*, p. 13-16.

History Museum – *Altemberger House* another bust of an exemplary personality for the Sibiu culture.

Naturally, my management of the museum from Sibiu ended after 15 and a half years, on September 19, 2022, and I continued my work at the “Lucian Blaga” University of Sibiu. Unnaturally, the busts that furnished the courtyard (**Photo 3**), according to a project approved by the Government of Romania, not even two weeks after my departure, were scattered in various places. By this scattering, it actually loses its original message. So the Professor³ honored by me with this gesture is today stuck to the building of the General Directorate of Social Assistance and Child Protection from Sibiu. This is history!

Rest in peace!

Sabin Adrian LUCA
“Lucian Blaga” University of Sibiu

translated by Adina BOGDAN

Bibliography:

- Luca 2010 – S. A. Luca, Iuliu Adrian Paul (1930-2009). Omagiu adus unui făuritor de școală, *Bruenthal Acta Musei*, V, 1, 2019, p. 7-10.
Luca 2016 – S. A. Luca, *Arheologii timpului lor. Memorii, constatări, previziuni*, Sibiu, 2016.

³ *Idem* 2010, p. 7-10.

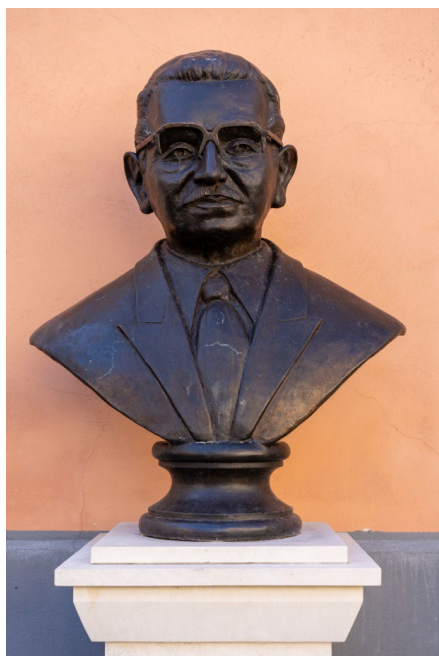

Photo 1

Photo 2

Photo 3